

NASJONAL
OPERAEN
NASJONAL
BALLETTEN

così

FAN

TUTTE

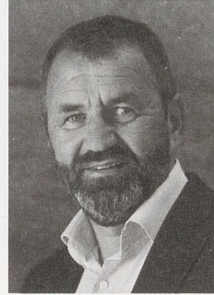
Ferrando Magnus Staveland
Don Alfonso Luca Tittolo
Guglielmo Davide Luciano

KJÆRE PUBLIKUM!

Così fan tutte ble avslutningen på et av operahistoriens mest vellykkede samarbeid mellom komponist og librettist. Mozart døde knappe to år etter urpremiere ved Burgtheater i Wien, 26. januar 1790. Da hadde han og Lorenzo da Ponte suksessene *Figaros bryllup* (1786) og *Don Giovanni* (1787) bak seg. De hadde skapt tre verk som skulle komme til å forandre operahistorien for alltid.

Dessverre har *Così fan tutte* ofte blitt redusert til en overflatisk forvekslingskomedie eller såkalt «buskis». Listen er lang over nedlatende og misforståtte domsavsigelser. Wagner, for eksempel, kunne ikke forstå at Mozart kunne spandere så vidunderlig musikk på en så tøvette handling.

I nyere tid har det oftere lyktes regissører og dirigenter å avdekke dramaets kvaliteter. Da Ponte og Mozart har et felles anliggende og utfyller hverandre. Radarparet viser oss en skarpsindig analyse av menneskets skrøpelighet, selvbedrag og egoisme på den ene siden, og dets storhet, skjønnhet og kjærlighet på den annen. Som hos Shakespeare er karakterene utilstrekkelige og fullkomne på samme tid. Og som i all god opera er ikke musikken

en illustrasjon av teksten, men et selvstendig bidrag til dramaets utvikling.

På et vis kan dette arkitektonisk perfekt oppbygde verket med undertittelen «en skole for elskende», sees på som et lærestykke. Vi blir invitert inn til en dialog med oss selv og vi oppfordres til å forlate vår snusfornuft. Om vi går med

på teatrets lek med konvensjoner og opphevelse av logiske handlingsforløp, kan det åpne seg en menneskelig verden under overflaten, som viser seg sannere og dypere. Det er en verden som både utfordrer, engasjerer og underholder.

Vi har samlet et ungt ensemble til denne oppsetningen og invitert Jonas Corell Petersen til å gjøre sin debut som operaregissør. Med musikalitet, originalitet og ikke minst mot har han bidratt til å vitalisere norsk teater. Vår nyansatte musikk sjef Karl-Heinz Steffens representerer på sin side en enorm erfaring som tidligere soloklarinettist hos Berlinerfilharmonikerne. Han har også blitt en ettertraktet dirigent ved flere store europeiske operahus. Sammen med et ungt ensemble av norske og utenlandske sangere er det duket for en ny Mozart-fest.

VELKOMMEN INN!

Per Boye Hansen, *operasjef*

Despina
Eir Inderhaug

COSÌ

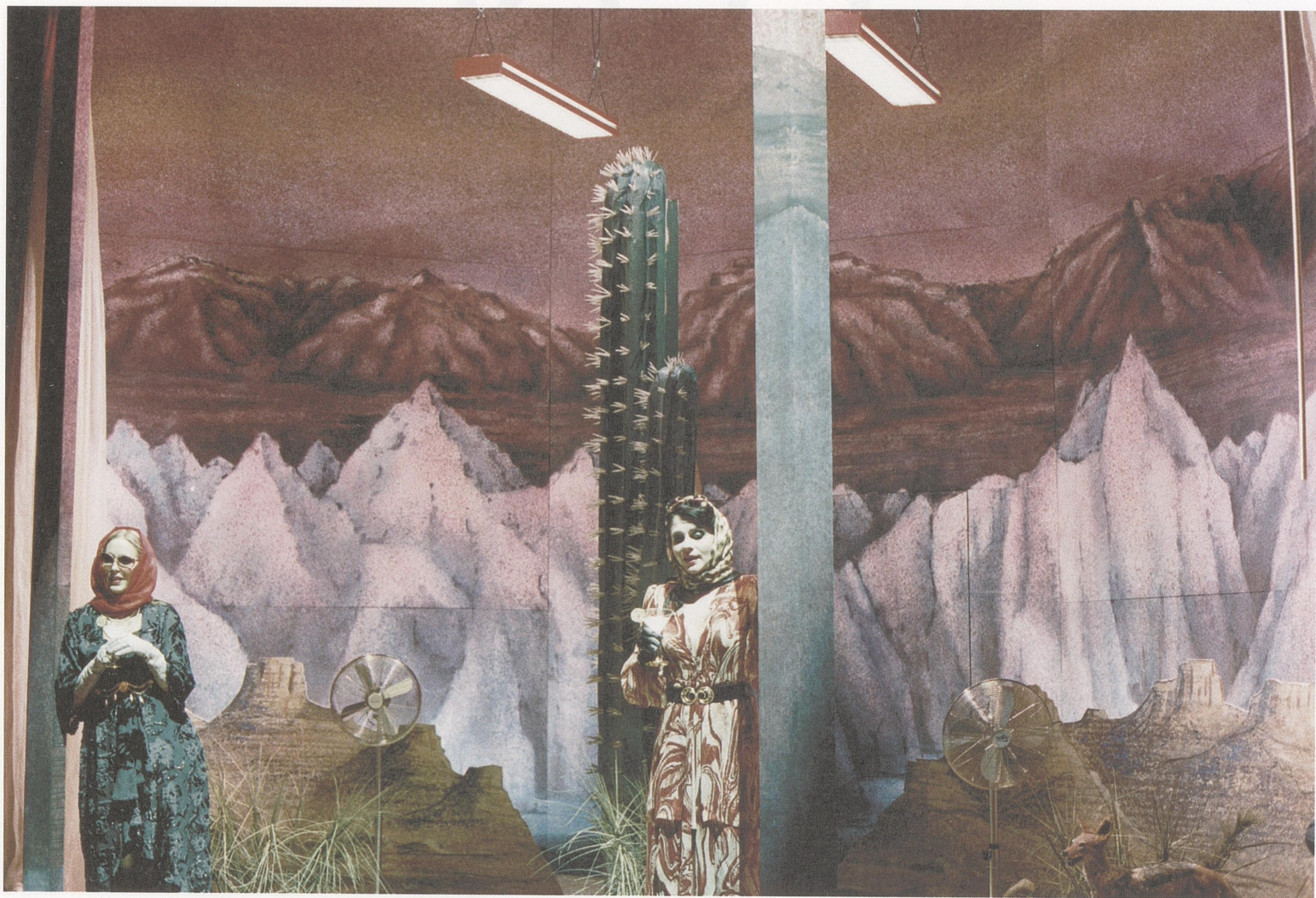
Musikk: Wolfgang Amadeus Mozart / Libretto: Lorenzo da Ponte
Musikalsk ledelse: Karl-Heinz Steffens / Regi: Jonas Corell Petersen
Scenografi: Christian Friedländer / Kostymedesign: Dicki Lakha
Lysdesign: Ellen Ruge

FAN

Originaltittel *Così fan tutte, ossia La scuola degli amanti*
Uroppremiere 26. januar 1790, Burgtheater, Wien
Norgespremiere 17. november 2016, Den Norske Opera & Ballett

▷ **Operasjef** Per Boye Hansen ▷ **Adm. dir.** Nils Are Karstad Lysø
 ▷ **Ansvarlig utgiver** Den Norske Opera & Ballett ▷ **I redaksjonen** Ingeborg Norshus, redaktør
 ▷ Hedda Høgåsen-Hallesby, dramaturg ▷ Live Bergitte Molvær, grafisk design ▷ Christian Friedländer, foto
 ▷ John Anthony, oversettelse ▷ **Trykk** 07 Media AS

TUTTE

Dorabella Ingeborg Gillebo
Fiordiligi Natalia Tanasii

Handling

1. AKT: De to offiserene Ferrando og Guglielmo er overbevist om at kjærestene deres, søstrene Fiordiligi og Dorabella, er trofaste. Den eldre Don Alfonso er skeptisk. Han vedder på at disse kvinnene ikke er bedre enn andre og at de kommer til å bedra dem innen dagen er omme, dersom de får muligheten. Ferrando og Guglielmo vedder imot og lover å gjøre nøyaktig som Alfonso sier når kvinnenes trofasthet skal settes på prøve.

De to unge mennene later som om de må dra i krigen, til sine kjæresters store fortvilelse. Den mer erfarne Despina oppfordrer Fiordiligi og Dorabella til å ha det gøy i stedet og elske med dem de vil. Alfonso betaler sin gamle venninne Despina for å hjelpe ham med å vinne veddemålet.

Ferrando og Guglielmo kommer tilbake i forkledning. De «fremmede» flørter med kjærestene sine, men blir avvist og later som de tar gift. Utkledd som doktor redder Despina de «forgiftede».

2. AKT: Despina fortsetter å oppfordre Fiordiligi og Dorabella til å møte andre menn og more seg. Etter å ha tenkt seg nøye om, går de to med på en tur med hver sin

Ferrando Magnus Staveland

Guglielmo Davide Luciano

utvalgte. Dorabella faller for Guglielmo (i forkledning), mens Fiordiligi står imot Ferrandos flørt.

Guglielmo blir glad for å høre at Fiordiligi har vært trofast mot ham, mens Ferrando – som først tror de har vunnet veddemålet – blir rasende da han hører hva Dorabella har gjort. Guglielmo legger skylda på kvinnene og ber Alfonso å betale ham sin halvpart av gevinsten, men Alfonso minner ham om at dagen er ennå ikke over.

Fiordiligi har bestemt seg for å reise ut i krigen og hjelpe sin Guglielmo, idet Ferrando dukker opp. Denne gangen lykkes han i å forføre henne.

Det er klart for dobbelt-bryllup mellom søstrene og de to fremmede. Despina, nå i ny forkledning, skal sørge for at ekteskapskontraktene undertegnes. Men når militærmusikk høres, gjemmer mennene seg, for så å komme frem uten forkledning. Kvinnene må tilstå sin utroskap og mennene sitt bedrageri. Alfonso triumferer: *Così fan tutte – slik gjør alle kvinner.*

Fiordiligi
Natalia Tanasii

DRAMA

▷ **Tekst**
Maria Børja

PÅ

– **Karakterene i *Così fan tutte* savner lidenskap, det at det skjer noe som gjør at de merker at de lever, sier Jonas Corell Petersen. I sin debut som operaregissør vil han vise både baksiden og forsiden av dramaet.**

VRANGEN

Med den nye oppsetningen av Mozarts *Così fan tutte*, Nasjonaloperaens første i Bjørvika, gjør teaterregissør Jonas Corell Petersen (37) sin debut som operaregissør – på den største scenen han så langt har jobbet på.

Den oslobaserte dansken hadde sitt gjennombrudd med *Unge Werthers lidinger*, der kjærlighetssorg førte Werther i døden, og har siden bemerket seg med forestillinger som *Eg/Ik/Ich/I*, om selvpoptatthet, og humoristiske, eksistensielle evolusjonsdramaer som hans egne *Vi tygger på tidens knokler* og *Øy*. I oppsetningene er avstanden mellom publikum og utøverne ofte forsøkt gjort mindre, for eksempel ved at skuespillerne deler ut vafler eller akevitt til publikum, eller ved at skuespillerne spiller under eget navn.

Pause fra dramaet

Det var dermed naturlig for ham å begynne prosessen i Operaen med å spørre seg hvordan han kunne bevare intimiteten på en så stor scene. Blant annet brukes en fysisk overgang mellom sal og scene – et gjenbruk fra *Tryllefløyten* – der sangerne kommer ut i salen og henvender seg direkte til publikum. Ikke minst har teamet bak *Così* bygget en bakszene med to pauserom som filmes, hvorpå bildene overføres til fire skjermer over scenen. Her ser vi sangerne lage seg en kopp te på kjøkkenet eller løfte vekter på et treningsrom.

– Det blir en kontrast til dramaet som utspiller seg på scenen. Baksenen blir et sted karakterene kan ta pause og samle krefter på, for så å kaste seg inn i dramaet igjen, sier regissøren.

Han har utfordret sangerne til å bruke sin egen personlighet: Hva i dem selv kan fungere i rollen?

– Mer enn at utøverne spiller en figur, er jeg interessert i hva i dem selv som kan fungere i rollen. Det handler om å lete etter dramaet eller skape intriger for seg selv. Om man kjeder seg i livet, kan man begynne et nytt forhold eller gjøre det man er i, slutt, eller man kan starte flere samtidig, sier han.

Bort fra meningsløsheten

Dramaet i *Così* er – enkelt oppsummert – at to søstre lar seg forføre av sin kjærestes kamerat i forkledning. Slik er egentlig alle med på et intrikat swingersparty.

– *Così* viser framfor noe en higen etter å komme vekk. Karakterene savner lidenskap, at det skjer noe som gjør at de merker at de lever, sier regissøren.

De som trekker i trådene og får det hele til å skje, er det eldre paret Don Alfonso og Despina. Petersen har videreutviklet deres historie i samarbeid med sangerne:

– Don Alfonso og Despina har mer erfaring enn de unge parene, men de har gått seg fast i et mønster. Hvorfor gjør de som de gjør, hva er deres interesse i å få dem til å finne sammen igjen eller ødelegge kjærligheten?

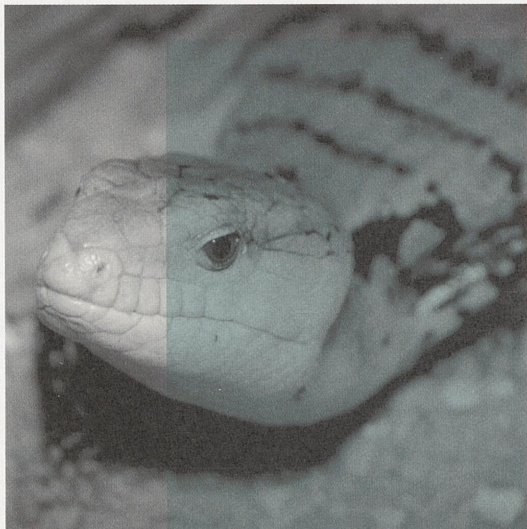
Petersens tolkning er at Don Alfonso og Despina trenger drama for å trives og elske. Om det ikke eksisterer mellom de to, må de skape det for andre.

MB: *Hvorfor lar de to unge parene seg så lett lede?*

JCP: Det handler om å skape spenning. De forbinder dramaet med følelsen av å være forelsket – det blir noe å gjøre hvis forelskelsen går over.

MB: *Så det er ikke kjærlighet, men kjedsomhet operaen dypest sett handler om?*

JCP: Den handler om begge. Dramaet er en måte å fjerne følelsen av meningsløshet på; i forelskelse eller kjærlighets-sorg er ingenting meningsløst, men noe å leve for eller jobbe for.

Falskt og oppriktig

Musikken hjelper karakterene å dyrke de følelsene de har, mener Petersen, som har fått større sans for Mozart gjennom regiarbeidet.

– Musikken varierer mellom drømmende og hverdagslige passasjer. Den viser at nå skjer det noe, stiller spørsmål ved hvor langt kan man gå i disse følelsene og sier «Jeg vil dyrke dette». Den er integrert med plottet: Om man velger å la seg forføre eller tenker

nå orker jeg ikke mer drama – jeg flytter for meg selv, finner et forhold uten krangling – så speiles det i musikken.

Opp mot de dramatiske passasjene blir kontrasten til handlingen på baks scenen ekstra tydelig, mener Petersen:

– Hvis man rett etter å ha sunget ut sin kjærlighet, går inn og tar en kopp kaffe, kommer dyrkelsen av emosjonene sterkere fram.

MB: *Er det som skjer på baks scenen ekte og det på scenen falskt?*

JCP: Jeg tenker heller at det er ekte og falskt, alt sammen – eller kanskje *oppriktig* og falskt er riktige å si.

Kjærlighet som narsissisme

Mange har pekt på vår tids kjærlighet som en form for narsissisme. I boka *Kjærlighetssymposiet*, der en rekke akademikere tar for seg kjærlighet, kan man lese om hvordan det i vår tid er det forelskede jeg-et som settes i sentrum, og ikke den elskede, og en drøfting av Narcissus som et symbol for vår tids kjærlighetsfølelse.

Narsissisme er noe Jonas Corell Petersen har jobbet med i flere oppsetninger. Mener også han at vår tids kjærlighet er en form for narsissisme?

– Nei. Det er en usikker verden, og jeg tror de fleste ønsker å møte noen som setter pris på en, som setter pris på at man bare *er* – noen man ikke trenger for å forstille seg for.

MB: *Hva da med *Così* fan tutte?*

JCP: Ja, det blir jo en slags antitese. Når karakterene hele tiden ønsker drama, får man en fornemmelse av at dette ikke er den type kjærligheten man kan leve lykkelig med. Deres måte å dyrke følelser på, kan godt ende opp som narsissistisk kjærlighet.

Dorabella
Ingeborg Gillebo

Fiordiligi
Natalia Tanasii

Ferrando
Magnus Staveland

Guglielmo
Davide Luciano

Én eller flere kjærligheter

Operaen taler også imot ideen om den eneste ene, som handler om at «det bare er én vi kan elske her i verden, og vår lykke er avhengig av at vi møter og opplever gjensvar fra denne ene utvalgte», slik litteraturprofessor Per Buvik skriver i *Kjærlighetssymposiet*.

MB: *Parene i Così undergraver denne ideen når de åpner opp for utroskap. Når sluttrepikken i tillegg er «Così fan tutte» – «Slik gjør alle kvinner» – blir det en veldig pragmatisk og ikke romantisk kjærlighet vi ser?*

JCP: Ja, om man går folk litt på klingen, vil nok de fleste innse at man skal være veldig påståelig for å mene at man aldri kan være sammen med andre enn den ene. I så fall velger man å tro det fordi det gir mest uttelling for indre drama og emosjoner –

man blir sterkere forelsket hvis man ser den andre som den eneste ene.

MB: *Jamfør operaens undertittel, «en skole for elskende», går det an å lære noe av den?*

Kanskje, mener regissøren:

JCP: Hvis man hele tiden skal være stormforelsket eller gjøre det slutt, giftes eller skilles eller teste kjærligheten, så sliter man ut seg selv, og man sliter ut kjærligheten.

Guglielmo
Davide Luciano

Ferrando
Magnus Staveland

Dorabella
Ingeborg Gillebo

▷ **Tekst** Hedda Høgåsen-Hallesby

KJÆRLIGHETS-

Così fan tutte, med undertittelen «en skole for elskende», lærer oss å stille spørsmål ved myten om den eneste ene. Det er en opera om kjærlighet som ikke er spesielt romantisk.

SKOLEN

Operaverdenen er full av forelskede par: Orfeus og Evrydike, Tristan og Isolde, Violetta og Alfredo, Tosca og Cavaradossi, Mimì og Rodolfo – de som dør i og for den store kjærligheten. Slik underbygger opera den sterke myten om den eneste ene: tanken om at det finnes en som er ment for bare deg – you and me, always and forever.

I Mozarts siste samarbeid med Lorenzo da Ponte kolliderer den drømmen med realiteten og det uregjerlige begjæret, hardt og brutalt.

Parene Fiordiligi og Guglielmo, Dorabella og Ferrando tror de er lykkelige. Når gutta oppfordres til

å spille med kjærligheten som innsats, oppdager de hvor raskt det de trodde var sant, evig og «meant-to-be», kan rakne. De lokkes inn i en situasjon der de uansett vil tape – enten vedde-målet eller kjæresten.

Det ligger derfor en stor smerte i denne komiske operaen om midlertidig partnerbytte: det vonde ved å miste det du trodde var evig og stabilt. Samtidig skjønner vi at de fire unge også

liker det som skjer, både det å forføre og bli forført. I tillegg fornemmer vi at de kanskje kunne vært like lykkelige med den andre partneren – om ikke lykkeligere. Den eneste ene var visst bare den det ble.

Trivielt eller genialt?

Fra urpremieren i 1790 og opp til i dag har det vært knyttet en ambivalens til *Così fan tutte*. Den har blitt beskrevet som både platt og genial, og i lang tid ble verket betraktet som vulgært og amoralsk. Operaen var så å si glemt gjennom 1800-tallet. Det var først i 1922 at den ble oppført i USA, og først etter andre verdenskrig at *Così* virkelig fikk plass i opera-repertoaret.

Flere har pekt på et misforhold mellom den tilsynelatende trivielle librettoen og Mozarts musikk, som har blitt hyllet som mesterlig og sublim. Samtidig fyller den påståtte ubalansen mellom tekst og musikk en dramatisk funksjon, for hvor ofte er det ikke at de store følelsene utspiller seg nettopp i det som

ikke blir sagt, eller i det hverdagslige og trivielle?

Così fan tutte presenterer oss for mennesker med et vell av motstridende følelser de ikke nødvendigvis har ord for å beskrive, men som vi likevel erfarer gjennom musikken. Som i Fiordiligris intense og virtuose «Per pietà», der hun kjenner på skammen ved å trekkes mot den fremmede: «Jeg brenner, men min kjærlighet er ikke lenger ren,» der treblåsere og horn svarer og utdyper den deilige, men frustrerende erfaringen.

Spillet

Così viser oss forelskelsens og kjærlighetens spenn mellom to tilsynelatende uforenlige sider: behovet for trygghet, forutsigbarhet, tilhørighet og varighet på den ene siden, og dragingen mot det ukjente, mystiske, risikofylte og eventyrlige på den andre. Guglielmo og Ferrando har valgt mellom å opprettholde status quo og å bli med på spillet, Fiordiligi og Dorabella kan velge mellom kjærestenes kjente ansikter og de fremmedes mystiske mustasjer.

Det at de to gutta lykkes, at jentene så lett gir seg over og at alle parter så sterkt lever seg inn i spillet, stiller spørsmål ved kjærligheten som de fire trodde så urokkelig på i begynnelsen – og som den kyniske Alfonso kaller en komedie. Kjærligheten avsløres som et spill mer enn noe evig og ekte.

Mozarts musikk bidrar til at parenes innstendige kjærlighet og beundring i begynnelsen – det som utgir seg for å være ekte og autentisk – også avsløres som et spill. For det er når de er utro med sine opprinnelige partnere at Fiordiligi og Dorabella blir mer interessante skikkelser, også muskalsk. Da er de ikke lenger bare jenter som kappes om å skryte av kjærestene sine, men mennesker med komplekse følelser. Det er som den falske eller iscenesatte situasjonen gjør dem mer virkelige.

Slik presenterer samspillet mellom tekst og musikk oss for et overraskende moderne bilde av

kjærlighet, som noe mellom biologisk drift og sosiokulturell kontekst. Som noe foranderlig mer enn noe evig.

Fra drøm til arbeid

«Kjærlighet er menneskets tragedie», skriver idéhistorikeren Kai Aalbæk-Nielsen i firebindsverket *I tidens ånd* (1999–2001),

der han diskuterer synet på kjærlighet fra antikken og frem til i dag. Aalbæk-Nielsen hevder at fenomenet romantisk kjærlighet er en menneskelig oppfinnelse – en sosial konstruksjon – som oppsto med særlig tyngde omkring år 1800. Vi skapte et bilde

av en utopisk livslang lidenskap, som er noe annet enn det seksuelle begjæret og driften mot reproduksjon. I denne myten om den eneste ene ligger kimen til kjærlighetens tragedie:

«Romeo og Julie, Tristan og Isolde og Charlotte og den unge Werther fikk ingen barn og levde ikke lykkelig til sine dagers ende. De døde av kjærlighet. Tragedien ligger i kjærlighetens vesen, som er mangfoldig og rommer uforglemmelig lykke, konflikt, sjalusi, hat, drap, krig og selvmord, uten at det har svekket troen på at det må være mulig å finne kjærligheten i en uskyldsren form.»

Aalbæk-Nielsen viser hvordan denne ideen har blitt repetert og forsterket gjennom romaner, dikt, operaer og senere film. Vi møter stadig forestillingen om at mann og kvinne skal passe sammen som nøkelen til låsen, at bare to spesifikke mennesker sammen kan skape en evig fullkommenhet. Dette er bakgrunnen for at tragedien er kjærlighetens uttrykk, sier Aalbæk-Nielsen. Det er en utopisk drøm som først lar seg realisere

ved å gå ut av denne verdenen, i en *Liebestod*. I realiteten vil kjærlighet forstått som lidenskap, ikke kunne vare mer enn noen få år. Derfor vil han ha oss til å tenke annerledes om hva dette fenomenet er eller kan være, ved å vise hvordan ideen om kjærlighet har forandret seg de siste tusenårene.

Den romantiske ideen om den eneste ene går helt på tvers av et samfunn der forandring har høyere status enn å opprettholde status quo, og der man gjør alt for å unngå kjedsomhet. Kjærlighet er i beste fall et skrøpelig kompromiss mellom tre dimensjoner: et følelsesfellesskap mellom to personer, seksualitet og gjensidig respekt, skriver Aalbæk-Nielsen. Ved å vekke oss opp fra drømmen om kjærlighet som pasjon og lidenskap, i motsetning til det rasjonelle i det å velge hverandre, mener han at vi kan forsterke samarbeidsfellesskapet mellom to individer.

Sett på denne måten er kanskje ikke kjærligheten så utopisk likevel, dersom den ikke forstås som en følelse alene, men også som et valg og en livsform. «Heldig er den som i allting vil bestride myter og fordommer med sunn fornuft», synger ensemblet før teppet går ned i *Così fan tutte*.

En person er ikke ens eneste ene, men må gjøres til det, noe som krever beinhard jobbing når det rasjonelle valget møter driftene, behovet for trygghet møter behovet for eventyr, og behovet for bevis møter nødvendigheten av å satse og tro. «Te lo credo, gioia bella» – «Jeg tror deg, min kjære», er Guglielmo og Ferrandos siste ord.

Når de fire ender opp med den samme partneren de startet

med i begynnelsen av operaen, men samtidig med erfaringen om at det de har mellom seg er noe ganske skrøpelig og ikke nødvendigvis skjebnebestemt, så er det kanskje ikke særlig romantisk. I hvert fall ikke sett i lys av hva opera, poesi og film har lært oss om hva kjærlighet er.

«Å elske et annet menneske er den vanskeligste oppgave vi noen sinne blir betrodd, det arbeidet gjør alt annet til innledende øvelser», skriver Rainer Maria Rilke, som siteres på første side av Aalbæk-Nielsens bok. I motsetning til Orfeus og Evrydike, Tristan og Isolde, Violetta og Alfredo, Tosca og Cavaradossi, Mimì og Rodolfo, står ikke Ferrando og Dorabella, Fiordiligi og Guglielmo overfor hjerteskjærende død og evig kjærlighet, men overfor mye hverdag og atskillig jobb. Vi aner ikke om de blir lykkelige, bare at de vil prøve, ikke med den eneste ene, men med den de har valgt.

Fiordiligi
Natalia Tanasii

Guglielmo Davide Luciano
Ferrando Magnus Staveland

Dorabella Ingeborg Gillebo
Fiordiligi Natalia Tanasii

Dorabella
Ingeborg Gillebo

Fiordiligi
Natalia Tanasii

Å DYKKE

– *Così fan tutte* er som et laboratorium der det blir forsket på menneskelig oppførsel, sier dirigent Karl-Heinz Steffens. Når teppet går opp 17. november, dirigerer han sin første opera-produksjon som musikk sjef ved Den Norske Opera & Ballett.

ETTER

▷ **Tekst**
Camilla Yndestad

MOZART

Det er tidlig november og prøvene på Mozarts forviklingsdrama er så vidt i gang. Det har allerede gått noen uker siden Karl-Heinz Steffens dirigerte Operaorkestret i sin første konsert som musikk sjef, og Klassekampens anmelder har ymtet frempå om «fabelaktige musikalske ferdigheter» og «kulturpolitisk scoop».

CY: *Hvordan opplevde du konserten?*

KHS: Helt herlig! Vi jobbet konsentrert i en veldig, veldig god atmosfære og orkestret responderte fantastisk. Etter konserten var alle revet med, inkludert meg. Det var en flott opplevelse og en veldig god start for oss.

Det er straks klart for formiddagens prøve, og Steffens er en liten snartur innom kontoret på vei til orkestergraven.

– Jeg trenger ikke et kontor, men en garderobe! kommer det lattermildt fra tyskeren, som lystig sammenligner arbeidsrommet i Operaens 2. etasje med det han disponerer når han er med sitt tyske orkester i Ludwigshafen. Deutsche Staatsphilharmonie Rheinland-Pfalz, som orkestret heter, har Steffens vært sjefsdirigert for siden 2009. Da hadde han to år tidligere blitt utnevnt til musikk sjef og kunstnerisk leder ved Staaskapelle Halle – etter en karriere som soloklarinettist ved flere tyske orkestre, inkludert Berlinfilharmonien. Etter at klarinetten ble byttet ut med dirigentpinnen, har han gjestet alle de store orkestrene i Tyskland, samt noen av de mest ledende i Europa. Som operadirigert debuterte han i 2008, og har senere besøkt scener som La Scala i Milano og Bolsjoj-teatret i Moskva. Nå er han i gang med sin første sesong som musikk sjef i Bjørvika, med et program som bærer tydelig preg av Mozart.

Spillende dirigent

CY: I tillegg til *Così fan tutte* skal du 26. november selv spille Kvintett for klarinett og strykere i A-dur i Operaorkestrets lørdagskonsert, og til våren skal du dirigere hans tre siste symfonier. Hvilket forhold har du til komponisten?

KHS: Åpenbart et godt et! For oss musikere er Mozart fortsatt en av de mest betydningsfulle.

Verkene hans holder et virkelig høyt kvalitetsnivå. Jeg er veldig glad for at vi skal gjøre klarinettkvintetten og *Gran Partita* på samme dag som *Così fan tutte* – det blir som en liten Mozart-festival. Jeg liker å by publikum på mer enn bare én ting, og på denne måten skaper vi en slags

familie. Det handler ikke bare om mitt forhold til musikerne og orkestret, men også til publikum.

Når det gjelder de tre siste symfoniene, så hører de til de mest grunnleggende verkene i musikkhistorien. Jeg er glad for at vi starter med dem. Kan du spille Mozart, kan du spille mange ting. I går hadde vi første orkesterprøve på *Così*, og musikerne var så på, også når det kom til stil og energi. Jeg ser veldig frem til dette.

CY: Og så er det klarinettkvintetten: Hvorfor har du, i tillegg til en opera og tre symfonier, valgt noe så intimt som et kammermusikkverk?

KHS: Siden jeg er en dirigent som fortsatt spiller et instrument, synes jeg det er fint å etablere et godt forhold til

musikerne på denne måten. Det er noe helt annet for dem å spille kammermusikk med musikkseksjonen – det legger grunnlaget for en mye mer sammensveiset og dypere relasjon, og det ville jeg utvikle fra første stund.

CY: Mozart skrev *Così fan tutte* to år før han døde, klarinettkvintetten hører også til hans senere verker, og så er det de tre siste symfoniene – hva er det med den sene Mozart?

KHS: Mozart forventet ikke at han skulle dø da han var 35. I denne tiden komponerte han mye for seg selv, og ikke på oppdrag fra andre – for eksempel var det ingen som bestilte de tre

siste symfoniene. Klarinettkvintetten har en veldig flytende og melodisk stil. Dette finner vi også igjen i *Così fan tutte*. Det er som om han stakk hånden inn i en helt ny musikalsk verden, som han dessverre ikke fikk utforsket videre. Det er en fryd å spille disse sene verkene. På den andre siden, stykkene han skrev da han var 12, var jo allerede enestående. Det er et univers på til sammen 629 nummer, som det vil ta mer enn et liv å dukke inn i.

Forskning på menneskelig oppførsel

CY: *Così fan tutte* er den første operaen du dirigerer her. Hvilket forhold har du til den?

KHS: Jeg synes alle da Ponte-operaene (*Don Giovanni*, *Figaros bryllup* og *Così fan tutte*) er interessante. Da Ponte er den rette mannen for Mozart. Han har ironien, virtuositeten, kraften og lettheten som må til for å skrive noe for denne komponisten. I *Così* er det jo dette plottet, disse to mennene som skifter identitet – det er jo ingen som tror på det uansett! Selv ikke Mozart og da Ponte trodde at noen ville ta det for god fisk. Det er som et laboratorium der det blir forsket på menneskelig oppførsel, miljøet på utsiden kan plutselig forandre det på innsiden. Dette er det mer av i *Figaros bryllup* enn i *Don Giovanni*, men i *Così* – det ytre aspektet er så dumt at ingen vil tro på det. Det er helt forbløffende! Og så er det musikken som Mozart kommer på. Den er skrevet som en komisk opera, opera buffa, men på den andre siden, når du hører de flotte duettene, har det ingenting med opera buffa å gjøre lenger.

I den høyeste latter finnes den dypeste tristhet og avsky over menneskeslekten. Jeg tror det er dette som gjør det så forlokkende å gjøre Mozarts operaer, spesielt de med tekst av da Ponte, avslutter Operaens nye musikkseksjon Karl-Heinz Steffens.

Guglielmo Davide Luciano
Dorabella Ingeborg Gillebo

Don Alfonso
Luca Tittoto

DEAR AUDIENCE!

Così fan tutte was the finale of one of the most successful joint ventures between a composer and a librettist in opera history. Mozart died just two years after the premiere in the Burgtheater in Vienna, on 26 January 1790. At the time, he and Lorenzo da Ponte had the successes *The Marriage of Figaro* (1786) and *Don Giovanni* (1787) behind them. They had created three works which would for ever change operatic history.

Sadly, *Così fan tutte* has often been dismissed as a superficial comedy of errors or slapstick. The list of condescending and misunderstanding critics is long. Wagner, for one, could not understand that Mozart would waste such wonderful music on such a silly plot.

More recently, directors and conductors have often succeeded in uncovering the qualities of the drama. Da Ponte and Mozart have a shared focus and supplement each other. This dynamic couple provides a shrewd analysis of human frailty, self-delusion and egoism on the one hand, and life's magnificence, beauty and love on the other. As in Shakespeare, the characters are imperfect and perfectly complete at the same time. Moreover, as in all good opera, the music is not merely an illustration of

the libretto, but rather an independent contribution to the dramatic development.

In some ways, this architectonically perfectly designed work, with the subtitle «or rather a school for lovers», may be considered a masterpiece. We are invited into a dialogue with ourselves, and we are encouraged to discard our pragmatic reason. If we willingly suspend our disbelief with respect to theatrical conventions and forget about logical plots, it can open a human world underneath the surface that proves to be much truer and deeper than it might at first seem. It is a world which challenges, engages and entertains.

We have brought together a young ensemble for this production and invited Jonas Corell Petersen to make his debut as an opera director. With musicality, originality and not least courage, he has contributed to breathing new life into Norwegian theatre. Our new musical director Karl-Heinz Steffens represents vast experience as a former solo clarinetist with the Berlin Philharmonic Orchestra. He has also become a much sought after conductor at several major European opera houses. Together with a young ensemble of Norwegian and foreign singers the table is set for a new Mozart celebration.

WELCOME!

Per Boye Hansen, *Opera Director*

Don Alfonso Luca Tittoto
Despina Eir Inderhaug

Synopsis

ACT 1: The two officers Ferrando and Guglielmo are convinced that their girlfriends, the sisters Fiordiligi and Dorabella, are faithful women. The older Don Alfonso is sceptical. He wagers that these women are no better than any others, and that they will be unfaithful before the day is done, if given the chance. Ferrando and Guglielmo accept the wager, promising to do exactly as Alfonso tells them to do when the fidelity of the women is to be tested.

The two young men pretend that they must go off to war, to the great despair of their girlfriends. The more experienced Despina encourages Fiordiligi and Dorabella to have fun instead and to find new lovers. Alfonso pays his old friend Despina to help him win the bet.

Ferrando and Guglielmo return in disguise. The «strangers» flirt with their girlfriends, but are rejected and pretend to poison themselves. Disguised as a doctor, Despina saves the «poisoned» strangers.

ACT 2: Despina continues to encourage Fiordiligi and Dorabella to see other men and enjoy themselves. After careful consideration, they take a promenade

each with their selected man. Dorabella falls for Guglielmo (in disguise), while Fiordiligi resists Ferrando's charms.

Guglielmo is happy to hear about Fiordiligi's fidelity, while Ferrando – who initially believes that they have won the wager – is enraged when he hears what Dorabella has done. Guglielmo blames the women and asks Alfonso to pay him his half of the wager, but Alfonso reminds him that the day is not yet done.

Fiordiligi has decided to go to the war to help her Guglielmo, but before she leaves Ferrando arrives. This time he succeeds in seducing her.

A double wedding is prepared for the sisters and the two strangers. Despina, now in a new disguise, is responsible for getting the marriage contracts signed. However, when military music is heard, the men hide, only to then emerge without their disguises. The women must confess their infidelity and the men confess that they have duped the women. Alfonso triumphs: *Così fan tutte* – *Women are like that.*

Dorabella
Ingeborg Gillebo

Biografier

▷ Musikalsk leder Karl-Heinz Steffens

Karl-Heinz Steffens har vært musikk sjef i Den Norske Opera & Ballett siden høsten 2016. Han er Operaorkestrets kunstneriske leder, med ansvar for konsertprogrammet og det overordnede musikalske ansvaret for alle opera- og ballettproduksjoner. Karl-Heinz Steffens er født i Trier i Tyskland og hadde en spesiell vei til dirigentkarrieren. Det hele startet med undervisning på klarinett som barn, og i 1984 fikk han sin første profesjonelle jobb som alternerende soloklarinettist i Staatstheater Kassel. Året etter ble han soloklarinettist ved Frankfurt Opera og Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, og fra 2001 tiltrådte han i samme stilling i Berlinfilharmonien. I 2007 dreide hans karriere fra å være fremtredende klarinettist til å bli utnevnt til musikk sjef og kunstnerisk leder ved Staatskapelle Halle. Som orkesterdirigent har Steffens gjestet orkestre som Bamberger Symphoniker, Berlinfilharmonien, Staatskapelle Dresden, Hamburger Symphoniker, Bayerisches Staatsorchester, Orchestre Philharmonique de Monte Carlo, NHK Symphony Orchestra i Tokyo og Bournemouth Symphony Orchestra, samt de filharmoniske orkestrene i Helsinki og Nederland. Likeså har han ledet de ledende tyske radioorkestrene (Berlin, Köln, Frankfurt, Hamburg, Leipzig og Stuttgart). Steffens debuterte som operadirigent ved Staatsoper under den Linden med Beethovens *Fidelio* i 2008, etter en invitasjon fra Daniel Barenboim, som førte til *Tosca*, *La traviata* og *Den solgte brud* samme sted. Han har også besøkt La Scala i Milano og Bolsjoj i Moskva som musikalsk leder for Mozarts *Don Giovanni*, og ble snart reengasjert på La Scala med

Götterdämmerung og *Così fan tutte*. I 2012 ledet han en kritikerrost *Nibelungen Ringen* i Halle og Ludwigshafen. Siden 2009 har vært sjefsdirigent for Deutsche Staatsphilharmonie Rheinland-Pfalz i Ludwigshafen.

▷ Regissør

Jonas Corell Petersen

Jonas Corell Petersen er dansk regissør bosatt i Oslo. Han har regiutdannelse fra Kunsthøgskolen i Oslo fra 2010. Han har også studert teatervitenskap, kunsthistorie og filosofi ved Københavns Universitet, og tatt kurs ved det amerikanske SITI Company. Han vant prisen for beste regissør på The European Fast Forward festival i Tyskland for avgangsforestillingen sin, *Unge Werthers lidinger* (2010), og Heddapris for beste barne- og ungdomsforestilling for den mangespråklige *Eg/Ik/Ich/I* (2013). Petersen er for tiden husregissør på Nationalteatret og husdramatiker på Dramatikkens Hus. Han setter også opp forestillinger i bl.a. Tyskland, Nederland og Danmark. Han har både skrevet og regissert sine siste to forestillinger på Nationalteatret, *Vi tygger på tidens knokler* (2015) og *Øy* (2016). Forestillingen *State* (med koreograf Ingri Fiksdal) hadde premiere på Steirischer Herbst Festival i Graz høsten 2016.

▷ Scenograf

Christian Friedländer

Christian Friedländer er en dansk scenograf og kostymedesigner utdannet fra Danmarks Designskoles tekstil- og scenografilinje. Han er bosatt i København og Berlin. Siden 1993 har han skapt mer enn 80 scenografiske verk til teater, opera og ballett. Han samarbeider med anerkjente internasjonale instruktører som Katrine Wiedemann, Bille August, Kasper Holten, Alexander Mørk-Eidem, Frank Castorf og David Marton. 2004–2007 var

han kunstnerisk leder for Turbinehallerne «Turbo Town» ved Det Kongelige Teater. 1998–2013 var han tilknyttet Det Kongelige Teater, med 33 forestillinger i alt, deriblant åpningsforestillingen på Skuespilhusets Store scene i 2008 med *Hamlet*. Fra de siste årenes opera-/musikkteateroppsetninger kan nevnes *Madama Butterfly* (Det Kongelige Teater, København); *Pelléas og Mélisande* (Volksbühne, Berlin); *Sonnambula* og *Figaros bryllup* (Münchener Kammerspiele); *Capriccio*, *Orfee* og *Fausts fordømmelse* (Opera De Lyon), og ikke minst *Tryllefløyten* ved Den Norske Opera & Ballett forrige sesong. Han har jobbet sammen med Dicki Lakha i duoen «The Tower Prophets» siden 2009.

▷ Kostymedesigner Dicki Lakha

Dicki Lakha er utdannet ved Det Kongelige Kunstakademi i arkitektur og design i 2011. Hun har jobbet for Københavns Musikteater og Det Kongelige Teater Skuespilhuset, samt iscenesatt fotografi i duoen «The Tower Prophets» sammen med Christian Friedländer. *Così fan tutte* er hennes operadebut som kostymedesigner.

▷ Lysdesigner

Ellen Ruge

Ellen Ruge er født i Oslo, men har bodd i Stockholm siden 1982. Hun har stort antall produksjoner bak seg som lysdesigner, både innen dans, teater og opera. Hun har tidligere gjort *Poppeas kroning*, *Ulysses vender hjem*, *Lady Macbeth of Mtsensk* og *Tryllefløyten* ved Den Norske Opera & Ballett. Ruge har hatt oppdrag på Opera Garnier i Paris, Bayerische Staatballet, The Hamburgballett, The Grand Theatre National Opera i Warshaw, Deutcher Oper am Rein i Dusseldorf, Nederlands danstheater, Teatro del Argentina Roma, Ballet Ramberg og Cullberg-balletten, på en rekke oppsetninger med bl.a. Mats Ek. Hun har også jobbet på På Brooklyn Academy of Music (BAM), og i 2015 skapte hun lysdesign til operaen *Nora*, med urpremiere på Grand Theatre Tianjin i Kina, (regi Victoria Meirik, libretto Jon Fosse). Hun har gjort flere operaer med Ole Anders Tandberg på Kungliga Operan i Stockholm, og de er nå i gang med *Carmen* og *Wozzeck* for Deutsche Oper i Berlin i 2018. Hun har også gjort lys til *Maskeballet* og *Trubaduren* på Kungliga Operan i Stockholm, *Peter Grimes* på Norrlandsoperan og *Turandot* med Nina Stemme på Dalhalla høsten 2015. Hun gjorde

lysdesign til *The Turn of The Screw* med Kasper Holten på La Scala i Milano i september i år, og skal i 2017 jobbe med *Den glade enke* i regi av Ole Anders Tandberg, og en ny *Svanesjøen* for Kungliga Operan i Stockholm. Hun er knyttet til Kungliga Dramaten i Stockholm, og arbeider jevnlig med regissørene Ole Anders Tandberg, Eirik Stubø og Alexander Mørk-Eidem. Ellen Ruge fikk i 2009 Hedda-prisen for beste lysdesign av forestillingen *Rosmersholm* på Nationalteatret.

OBOS-
medlemmer
opplever mer
for mindre!

Fordeler hele livet

Som OBOS-medlem stiller du foran i køen den dagen du skal kjøpe egen bolig. Du får også en rekke fordeler alle de årene du ikke benytter deg av forkjøpsretten:

- Inntil 50 % rabatt på bolig- og kulturtilbud.
- Svært gode betingelser på lån, sparing og forsikring.
- Forkjøpsrett til ca. 90 000 nye og brukte OBOS-boliger.

Bli medlem i dag på obos.no/blimedlem

ET UNIKT SAMARBEID

Color Line er en høyt verdsett partner for oss i Operaen. Vårt samarbeid foregår på to viktige satsningsområder:

For det første har vi inngått en langsiktig avtale om finansieringsbistand til Barnekoret ved Den Norske Opera & Ballett. Dette skjer gjennom et betydelig årlig bidrag fra Color Lines lotterimidler. På denne måten er Barnekoret blitt styrket i den grad at det vekker internasjonal oppmerksomhet.

Våre mange unge og entusiastiske sangertalenter får i dag et bedre pedagogisk tilbud enn vi ellers kunne gitt dem. Samtidig er Barnekorets repertoar blitt utvidet, og i løpet av få år har dette også medført flere nye norske operaer for barn og ungdom. Det betyr et større tilbud til vårt unge publikum.

Og sist, men ikke minst, har Color Lines sjenerøse støtte satt oss i stand til å samarbeide med barnekor og operaselskaper over hele landet, gjennom samproduksjoner og ressursutveksling.

Men Color Line tenker også nytt og fremtidsrettet innenfor sitt eget virkefelt. Selskapet har lenge gått i bresjen for et mer vitalt samspill mellom reiseliv og kultur. Derfor har de invitert Den Norske Opera & Ballett med på å skape et rikere tilbud til utenlandske turister.

Med skreddersydde billett-, besøks- og cruisepakker har dette allerede gitt oss en økt tilstrømning av et internasjonalt publikum. Det gjør Norge til et mer attraktivt reisemål og Den Norske Opera & Ballett til et mer vitalt hus.

I tillegg er planen at også våre egne opera- og ballettelkere skal ansføres til å reise ut. Så kommer de kanskje kyndigere tilbake og blir det krevende hjemmepublikumet ethvert operahus vil ønske seg!

Den Norske Opera & Ballett er svært takknemlig for den rollen Color Line spiller som inspirator, støttespiller og samarbeidspartner.

VISSTE DU AT

- ▷ Den enkleste måten å kjøpe billetter er på operaen.no.
- ▷ Uavhentede billetter blir sluppet opp fortløpende, følg med på operaen.no.
- ▷ Vi har gratis WIFI i foajeen.
- ▷ De billigste plassene på Hovedscenen koster kr 100.
- ▷ Du kan kjøpe gavekort med valgfritt beløp
- ▷ Én time før forestilling på Hovedscenen er det gratis introduksjon. Er også tilgjengelige som lydfil på operaen.no kort tid etter premieren.
- ▷ Du kan kjøpe forestillingsprogram i foajeen, billettluken, butikken og barene.
- ▷ Du kan være med på omvisning bak scenen, både på norsk og engelsk.
- ▷ Du kan forhåndsbestille pausebevertning i våre restauranter og barer.
- ▷ Du kan kjøpe gaver, bøker, CD-er og DVD-er i butikken vår.
- ▷ Vi har egne arrangementer for deg opptil 30 år, som heter Ung i Operaen.
- ▷ På theoperaplattform.eu kan du streame operaforestillinger – helt gratis.

NYHETSBREV!

Meld deg på vårt nyhetsbrev på operaen.no – få innblikk i alt det spennende som foregår på våre scener!

DNB

DNB samarbeider med idrettsforbund, kulturinstitusjoner og ideelle organisasjoner over hele landet.

DNB har i over 20 år hatt et samarbeid med Den Norske Opera & Ballett, en kulturinstitusjon som både tar vare på og utvikler kunstarter som en stadig større del av befolkningen har lært seg å sette pris på.

Stolt sponsor av mangfoldet

FRA PRØVESAL TIL TEPPEFALL

VI SAMARBEIDER MED DEN NORSKE OPERA & BALLETT

SAMARBEIDSPARTNERE

Den Norske Opera & Ballett takker følgende samarbeidspartnere og bidragsytere
/The Norwegian National Opera & Ballet gratefully acknowledges the support of
the following sponsors and contributors:

Hovedsamarbeidspartnere:

Main Sponsors:

Det Norske Veritas

DNB

OBOS

PwC

Statkraft

Volvo Car Norway

Color Line

Samarbeidspartnere:

Sponsors:

Mills

Norsk Tipping

Radisson Blu Plaza Hotel

Partnere med særskilt avtale:

Anders Jahres Humanitære

Stiftelse

Hathon Holding

Prosjektpartnere:

Project partners:

ConocoPhillips

Danske Bank

Kistefos

Umoe

Den Norske Opera & Ballett takker følgende institusjoner og stiftelser for verdifulle bidrag:

The Norwegian National Opera & Ballet gratefully acknowledges invaluable contributions from the following institutions and foundations:

Skipsreder Tom Wilhelmsens Stiftelse

Operaens Venner

Den Norske Opera & Ballett er heleid av den norske stat og mottar et årlig driftstilskudd bevilget av Stortinget.

The Norwegian National Opera & Ballett is a publicly owned company receiving an annual grant from the Norwegian Parliament.

